



Kambja Vallavalitsus

27.03.2025 nr 8-5/25/1455

Vastus elukohajärgse kooli määramisega seonduvatele selgitustele

Tänan Teid 25. veebruaril 2025. a esitatud selgituste eest. Kahjuks nähtub selgitustest, et minu poolt varasemalt antud selgitus ei olnud piisav selleks, et mõista õiguslike olukordade erinevust, kus: 1) lapsevanem esitab taotluse koolile, mis on lapse elukohajärgne kool; 2) lapsevanem esitab taotluse koolile, mis ei ole lapse elukohajärgne kool. Esimesel juhul ei ole taotluse saanud koolil võimalik keelduda lapse (õpilaskandidaadi) kooli vastuvõtmisest. Teisel juhul saab kool keelduda lapse vastuvõtmisest, kui koolis puuduvad vabad õppekohad (vastavas klassis, kus õpilaskandidaat õppima peaks asuma, arvestades tema vanust ja varasemalt läbitud õpinguid).

Selleks, et neid õiguslikke olukordi oleks praktikas võimalik eristada ja vanem saaks oma seadusest tulenevaid õigusi teostada, nähakse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses ette tegevuste järjekord, kus enne määratakse koolikohustuslikule lapsele elukohajärgne kool ja alles seejärel toimub kooli vastuvõtuga seonduv tegevus (taotluse esitamine, menetluse läbiviimine ja otsuse tegemine). Vastasel juhul ei ole õpilaskandidaatide õigused kaitstud ning pole võimalik ka tagada põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 27 lõikes 1 sätestatust (*põhikool on kohustatud võtma õpilaseks vastu kõik selleks soovi avaldavad koolikohustuslikud isikud, kellele see kool on elukohajärgne kool. Vanema jaoks on koolikohustuslikule isikule kooli valik vaba, kui soovitud koolis on vabu õppekohti*) lähtumist. Probleemiks ongi see, et olemasolevast informatsioonist nähtub, et antud juhul on toimitud vastupidiselt.

Kuigi kehtiva korra (Kambja Vallavalitsuse 13. veebruari 2025. a määrus nr 3 „Elukohajärgse munitsipaalkooli määramise tingimused ja kord“) kehtestamise eelselt küsisite ka Haridus- ja Teadusministeeriumi arvamust, ei ole Te sisuliselt selle arvamusega arvestanud. Seetõttu on ka näiteks paragrahvi 2 lõigetes 3 ja 4 vastuoluline regulatsioon, mille kohaselt reguleerite põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 10 lõike 1 alusel kehtestavas määrukses kooli vastuvõtmisega seonduvat (ülevallaline vastuvõtt), mille kohane regulatsioon peaks asuma põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 27 lõike 5 alusel kehtestatavas määrukses. Asjaolu, et mõnda kooli sisseastumiseks korraldatakse katseid (teadmiste ja oskuste hindamine) ei puuduta otseselt elukohajärgsesse kooli määramist. Kui kõigil valla haldusterritooriumil elavatele koolikohustuslikele isikutele on elukohajärgne kool valla poolt peetavate koolide hulgast määratud, siis võib põhimõtteliselt nõustuda sellega, et üks või mõni valla poolt veel peetav kool on kooliks, mis ei olegi ühegi õpilase elukohajärgseks kooliks. Ning kuhu sisseastumine saaks toimuda kandideerimise teel. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus näeb küll sellisel viisil kooli sisseastumise ette üksnes gümnaasiumite puhul. Ehk, et tegelikkuses oleks ikkagi

vaieldav, kas 1. klassi sisseastumiseks saab üldse teadmiste ja oskuste hindamist ning laiemalt võttes kandideerimist toimuda, arvestades, et avalikus õiguses kehtib põhimõte, et kõik mis pole lubatud, on keelatud.

Teie poolt kehtestatud ja hetkel kehtiva korra suurimaks probleemiks ongi see, et olete seal mitmel puhul reguleerinud selliseid teemasid, mille õige koht ei ole põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 10 lõike 1 alusel kehtestatavas määruses (kuna regulatsioon ei puuduta elukohajärgse kooli määramist), vaid põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 27 lõike 5 alusel kehtestavas määruses. Tuleb vahet teha otsustel (elukohajärgse kooli määramine ja kooli vastuvõtmine). Need on sisult erinevad otsused ning ka nende otsuste tegijad (haldusorganid) on erinevad (vastavalt valla- või linnavalitsus ja kooli direktor). Ühe näitena kehtivast korrast saab tuua §-i 7, kus on kehtestatud regulatsioon koolikohast teavitamise ja selle pakkumisega seonduvalt. Mina sellekohase regulatsiooni vajadust tegelikult üldse ei näe. Tegemist on pigem alusharidusele omase teemaga, kus kohataotlemine ja -saamine (lasteaias/lapsehoius) käib läbi kohaliku omavalitsuse (nii oli seadusandja otsustanud juba koolieelse lasteasutuse seaduse vastuvõtmisel), mitte haridusasutuse. Koolikohta pole põhjust pakkuda ka koolil, kuna vanem esitab ise taotluse sellele koolile, kus ta soovib, et tema laps õppima asuda võiks (seejärel algab haldusmenetlus, mille lõpetuseks tehakse haldusotsus). Ehk, et seaduse mõtte ja regulatsiooni kohaselt peaks käima tegevus nii - 1. samm valla- või linnavalitsus määrab igale koolikohustuslike isikule elukohajärgse kooli (oma koolivõrgus), seda ei pea vanem taotlema; 2. samm vanem taotleb koolikohta kas elukohajärgses koolis või muus koolis (koolide reageeringud taotlusele saavad olla erinevad, sõltuvalt sellest, kas kohta taotletakse elukohajärgses koolis või muus koolis – vt selgitust eespool).

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest tulenevalt otsustab õpilase kooli vastuvõtmise kooli direktor. Seega on kooli direktor see haldusorgan, kes viib otsuse tegijana läbi ka eelneva haldusmenetluse. Teavitamine koolikohast ja selle pakkumine saavad olla haldusmenetluse raames läbiviidavad menetlustoimingud, kuid menetlustoiminguid viib haldusmenetluses läbi ikkagi vaid haldusorgan, mitte mõni muu isik. Seetõttu ei ole kehtestatud korra § 7 lõikes 1 sätestatu (Vallavalitsus teavitab e-keskkonna kaudu vanemat koolikoha pakkumisest kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis hiljemalt 31. märtsiks) põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ja haldusmenetluse seadusega kooskõlas. Samuti sellele järgnevad sätted (vanema kohustus teavitada vallavalitsust jne).

Kehtestatud korra paragrahvi 3 lõiked 4 ja 5 on samuti problemaatilised, kuna arvestada ei saa üksnes „vanema soovi“ ja „isiku registrisse kandmise aega“, kuna neid kriteeriume arvestatakse vastavalt teisena ja kolmandana (vt nt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 10 lõike 1 kolmandat lauset). Ehk, et esimene kohaldamisele tulevad kriteeriume (õpilase elukoha lähedus koolile ja sama pere teiste laste õppimine samas koolis) tuleb igal juhul enne seda arvestada. Lõikest 4 kumab selgelt välja ka ootus, et õpilane õpiks tingimata elukohajärgses koolis. Sellist ootust põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest ei tulene. Vastupidi, nii Eesti Vabariigi põhiseadusest¹ kui ka põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest² tuleneb ootus, et lapsevanemale on tema lapse kooli valik vaba. Seega on Teie poolt kehtestatud korra viidatud normid seadusega vastuolus.

Kehtestatud korra §-s 4 reguleerite koolikoha taotlemisega seonduvat (1. klassi astumisel). Koolikoha taotlemine toimub minu hinnangul põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 27 lõike 5 alusel kehtestava määruse läbi. Elukohajärgse kooli määramist ei pea taotlema. Selle määrab valla- või linnavalitsus kõigile oma haldusterritooriumil elavatele isikutele. Esiteks seda

¹ Laste hariduse valikul on otsustav sõna vanematel.

² Vanema jaoks on koolikohustuslikele isikule kooli valik vaba, kui soovitud koolis on vabu õppekohti.

taotlemist ei näe ette seadus ja teiseks näen ma põhimõttelist ohtu, kui siduda selline asi taotlemisega. Juhul kui vanem seda ei tee ning pöördub esimeses järjekorras kooli poole, siis ei teagi kool, kuidas vanema taotlusele reageerida (kas ta saab keelduda lapse vastuvõtmisest või mitte, juhul, kui koolis vabu õppekohti ei ole). Kui nüüd vanem jõuab koolini vahetult enne uue õppeaasta algust, siis ei jõuaks elukohajärgse kooli määramise menetlust ka enam läbi viia (õppeaasta algab enne peale). Taotlemine ei tundu ka mõistlik, arvestades, et valla- või linnavalitsusel on kõik vajalikud andmed otsustamiseks olemas (vanema/lapse elukoht ja info lapse õdede/vendade õppimise kohta valla/linna mõnes koolis).

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Indrek Kilk

õigusnõunik-analüütik

Koopia: Õiguskantsleri Kantslei

Indrek Kilk

7350144

indrek.kilk@hm.ee